Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

30. jaanuar 2025 *

Apellatsioonkaebus – Rahvatervis – Inimtervishoius kasutatavad ravimid – Müügiluba – Spikevax – Comirnaty – Tühistamishagi – Liidu kohtunike sõltumatus ja erapooletus – Menetlusnormide rikkumine – Põhjenduse puudumine ja vastuoluline põhjendus – Põhjendatud huvi – Õigus esitada hagi – ELTL artikli 263 neljas lõik – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele

Kohtuasjas C-586/23 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 25. septembril 2023 esitatud apellatsioonkaebus,

Giovanni Frajese, elukoht Rooma (Itaalia), esindajad: *avvocati* O. Milanese ja A. Montanari,

apellant,

teine menetlusosaline:

Euroopa Komisjon, esindajad: G. Gattinara ja A. Sipos,

kostja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: üheksanda koja president N. Jääskinen kaheksanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud M. Gavalec (ettekandja) ja I. Ziemele,

kohtujurist: L. Medina,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

kohtuotsuse

1 Giovanni Frajese palub oma apellatsioonkaebuses tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 27. juuli 2023. aasta kohtumääruse Frajese *vs.* komisjon (T-786/22, edaspidi „vaidlustatud kohtumäärus“, EU:T:2023:457), millega Üldkohus jättis rahuldamata tema hagi, milles ta palus tühistada ühelt poolt komisjoni 3. oktoobri 2022. aasta rakendusotsuse C(2022) 7163 (final), millega antakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 726/2004 alusel müügiluba inimtervishoius kasutatavale ravimile Spikevax – elasomeraan ja tunnistatakse kehtetuks otsus C(2021) 94 (final), ja teiselt poolt komisjoni 10. oktoobri 2022. aasta rakendusotsuse C(2022) 7342 (final), millega antakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 726/2004 alusel müügiluba inimtervishoius kasutatavale ravimile Comirnaty – tosinameraan, COVID-19 mRNA vaktsiin (modifitseeritud nukleosiidiga) ja tunnistatakse kehtetuks otsus C(2020) 9598 (final) (edaspidi koos „vaidlusalused otsused“).

Kohtuvaidluse taust

2 Vaidluse tausta on vaidlustatud kohtumääruse punktides 2–7 kirjeldatud järgmiselt:

„2 Euroopa Komisjon võttis vastavalt 21. detsembril 2020 ja 6. jaanuaril 2021 vastu rakendusotsuse C(2020) 9598 (final) ja rakendusotsuse C(2021) 94 (final), millega ta andis BioNTech Manufacturing GmbH (edaspidi „BioNTech“) ja Moderna Biotech Spain SLi (edaspidi „Moderna“) esitatud taotluste alusel vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määruse (EÜ) nr 726/2004, milles sätestatakse liidu kord inim- ja veterinaarravimite lubade andmise ja järelevalve kohta ning millega asutatakse Euroopa ravimiamet (ELT 2004, L 136, lk 1; ELT eriväljaanne 13/34, lk 229), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrusega (EL) 2019/5 (ELT 2019, L 4, lk 24), artiklile 14a tingimusliku müügiloa ravimile Comirnaty – tosinameraan, COVID-19 mRNA vaktsiin (modifitseeritud nukleosiidiga) ja ravimile Spikevax – elasomeraan (edaspidi koos „kõnealused vaktsiinid“).

3 Olles saanud Euroopa Ravimiameti (EMA) inimravimikomitee arvamuse ning leides põhjenduses 2, et kõnealustele vaktsiinidele antud tingimuslike müügilubade suhtes kehtivad erikohustused on täidetud, tunnistati [vaidlusaluste] otsustega kehtetuks ja asendati rakendusotsus C(2020) 9598 (final) ja rakendusotsus C(2021) 94 (final).

4 [Vaidlusaluste] otsuste artikli 1 kohaselt antakse määruse nr 726/2004 artikli 3 alusel kõnealustele vaktsiinidele müügiluba, millele ei ole kehtestatud erikohustusi; vaktsiinide omaduste kokkuvõte on esitatud [vaidlusaluste] otsuste I lisas.

5 [Vaidlusaluste] otsuste artikli 2 kohaselt kehtivad kõnealustele vaktsiinidele antud müügilubadele edasi [vaidlusaluste] otsuste II lisas sätestatud tingimused, mis puudutavad eelkõige tootmist, importi, kontrolli ja väljastamist.

6 [Vaidlusaluste] otsuste artikli 4 kohaselt kehtivad kõnealustele vaktsiinidele antud müügiload viis aastat alates nende otsuste teatavakstegemisest.

7 [Vaidlusaluste] otsuste artikli 6 kohaselt on need otsused adresseeritud Modernale ja BioNTechile.“

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtumäärus

3 Hagiavaldusega, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 18. detsembril 2022, esitas G. Frajese ELTL artikli 263 alusel vaidlusaluste otsuste tühistamiseks hagi.

4 Komisjon esitas 6. märtsil 2023 Üldkohtu kantseleisse saabunud eraldi dokumendiga vastuvõetamatuse vastuväite, väites, et G. Frajesel puudub vaidlusaluste otsustega seoses põhjendatud huvi ning lisaks ka õigus esitada hagi.

5 Üldkohus jättis vaidlustatud kohtumäärusega hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata põhjendusel, et G. Frajesel puudub põhjendatud huvi ja õigus esitada hagi.

Poolte nõuded Euroopa Kohtus

6 G. Frajese palub oma apellatsioonkaebuses Euroopa Kohtul:

– rahuldada apellatsioonkaebus tervikuna;

– tühistada vaidlustatud kohtumäärus;

– igal juhul tühistada resolutsiooni punkt, mis puudutab kohtukulude väljamõistmist, ja

– rahuldada esimeses kohtuastmes esitatud hagi.

7 Komisjon palub Euroopa Kohtul jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja mõista kohtukulud välja G. Frajeselt.

Apellatsioonkaebus

8 G. Frajese põhjendab oma apellatsioonkaebust nelja väitega, millest esimese kohaselt on rikutud ELTL artiklit 254, Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikleid 2–18, Üldkohtu kodukorra artiklit 16 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklit 47; teise väite kohaselt on rikutud Üldkohtu kodukorra artikli 81 lõikeid 1 ja 3 koostoimes kodukorra artikli 61 lõikega 1 ja artikliga 62; kolmanda väite kohaselt on ELTL artikli 263 neljanda lõigu rikkumisest tulenevalt rikutud põhjendamiskohustust, põhjendused on vastuolulised ning rikutud on õigusnorme selle tuvastamisel, et tal puudub põhjendatud huvi ja õigus esitada hagi, ning neljanda väite kohaselt on rikutud õigust tõhusale kohtulikule kaitsele.

Esimene väide

Poolte argumendid

9 Oma esimeses väitega vaidlustab G. Frajese vaidlustatud kohtumääruse kehtivuse, sest ettekandja-kohtunik selle kohtumääruse aluseks olnud kohtuasjas töötas aastatel 1996–2019 komisjonis erinevatel ametikohtadel. Ta väidab, et selle kohtuniku pikk teenistuskäik komisjonis ning võimalus, et tema teenistuskäik jätkub selles institutsioonis pärast kohtuniku mandaadi lõppemist, kahjustasid Üldkohtu sõltumatust ja erapooletust.

10 Viidates ELTL artiklile 254, Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklitele 2, 4 ja 18, Üldkohtu kodukorra artiklile 16 ning harta artiklile 47, tuletab G. Frajese meelde, et Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõige 1 näeb ette, et õigus olla ära kuulatud sõltumatus ja erapooletus kohtus on õiglase kohtumenetluse alus. Ta rõhutab, et Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt on kohtu sõltumatuse hindamisel oluline ka mulje, arvestades seda, kui oluline on säilitada kodanike usaldus demokraatliku ühiskonna ja kohtute erapooletuse vastu, ning et selleks, et teha kindlaks, kas esineb põhjendatud kahtlus kohtuniku sõltumatuses või erapooletuses, tuleb arvesse võtta eelkõige asjaomase isiku seisukohta, analüüsides, kas tema kartused on põhjendatud. Seega rikutakse kohtuniku sõltumatuse nõuet nii siis, kui kohtunikku konkreetselt mõjutatakse, kui ka siis, kui teda võidakse *in abstracto* mõjutada, sest kahtlustus võib iseenesest nõrgendada kodanike usaldust.

11 Komisjon palub selle väite tagasi lükata.

Euroopa Kohtu hinnang

12 Tuleb märkida, et G. Frajese ei taotlenud Üldkohtus ettekandja-kohtuniku vaidlustatud kohtumääruse aluseks olnud kohtuasjas taandamist vastavalt Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 18 esimesele ja neljandale lõigule, mida selle põhikirja artikli 47 esimese lõigu alusel kohaldatakse Üldkohtu suhtes. Samuti ei tugine G. Frajese oma apellatsioonkaebuses ühelegi nimetatud põhikirja artikli 18 esimeses lõigus ette nähtud taandamise alusele.

13 Euroopa Kohtule esitatud argumentides piirdub G. Frajese mulje teooriale tuginedes väitega, et ettekandja-kohtuniku pikk teenistuskäik komisjonis ning võimalus, et kohtunik jätkab teenistuskäiku selles institutsioonis pärast oma mandaadi lõppemist, tekitavad kahtlusi kohtuasja läbivaadanud Üldkohtu koosseisu sõltumatuses ja erapooletuses.

14 Sellega seoses tuleb meenutada, et olemuslikult õigusemõistmise ülesande juurde kuuluv kohtu sõltumatuse nõue on osa õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele ja põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele kesksest sisust, mis mõlemad on ülimalt tähtsad õigussubjektile liidu õigusest tulenevate õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi kui väärtuse kaitse tagatised (11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

15 Sõltumatuse nõudel on kaks aspekti. Esimene, väline aspekt eeldab, et asjasse puutuv organ täidab oma ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid, ning et ta on seega kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid (vt selle kohta 11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

16 Teine, seesmine aspekt, mille järgimise seadis G. Frajese kahtluse alla oma väitega, mis puudutab seda Üldkohtu koosseisu, kes vaidlustatud kohtumääruse tegi, langeb kokku erapooletuse nõudega, mille kohaselt peab organ hoidma võrdset distantsi menetlusosaliste ning huvide suhtes, mis viimastel on menetluse eseme vastu (vt selle kohta 11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).

17 Erapooletuse nõue hõlmab kahte aspekti. Esiteks peab kohus olema subjektiivselt erapooletu, mis tähendab, et ükski selle liikmetest ei tohi ilmutada erapoolikust ega isiklikke eelarvamusi; isiklikku erapooletust eeldatakse kuni vastupidise tõendamiseni. Teiseks peab kohus olema objektiivselt erapooletu, see tähendab, et ta peab pakkuma piisavaid tagatisi sellesisulise õiguspärase kahtluse välistamiseks (vt selle kohta 1. juuli 2008. aasta kohtuotsus Chronopost ja La Poste *vs.* UFEX jt, C-341/06 P ja C-342/06 P, EU:C:2008:375, punkt 54, ning 15. detsembri 2011. aasta kohtumäärus Altner *vs.* komisjon, C-411/11 P, EU:C:2011:852, punkt 15).

18 Ent ühelt poolt ei ole G. Frajese ühegi tõendiga põhistanud oma väidet subjektiivse erapooletuse kohta. Nimelt ei viita ta ühelegi konkreetsele asjaolule, mis võimaldaks tuvastada ettekandja-kohtuniku isikliku erapoolikuse kohtuasjas, milles tehti vaidlustatud kohtumäärus. Ta ei väida ei seda, et see kohtukoosseisu liige oli seotud vaidlusaluste otsuste tegemisega, ega seda, et ta aitas kuidagi kaasa nende otsuste tegemisele.

19 Teiselt poolt ei ole G. Frajese esitanud ühtegi tõendit, mis seaks kahtluse alla asjaomase Üldkohtu koosseisu objektiivse erapooletuse, ega vaidlusta ühegi sellise liidu õigusnormi kehtivust, millega nähakse ette tagatised kohtu erapooletuse tagamiseks. Eelkõige ei väida ta, et selle Üldkohtu koosseisu kindlaksmääramise reeglid, millele kohtuasi määratakse, ei võimalda tagada kohtukoosseisu neutraalsust selles kohtus arutusel olevate vastandlike huvide suhtes.

20 Järelikult, kuna G. Frajese ei ole esitanud ühtegi õiguslikku argumenti, mis konkreetselt toetaks tema apellatsioonkaebuse esimest väidet, tuleb see väide jätta vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata (vt selle kohta 11. septembri 2014. aasta kohtuotsus MasterCard jt *vs.* komisjon, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 215, ning 16. novembri 2023. aasta kohtuotsus Roos jt *vs.* parlament, C-458/22 P, EU:C:2023:871, punkt 90).

Teine väide

Poolte argumendid

21 G. Frajese teise väite kohaselt rikkus Üldkohus oma kodukorda, kui ta leidis vaidlustatud kohtumääruse punktis 14, et komisjon esitas vastuvõetamatuse vastuväite kahekuulise tähtaja jooksul, mida on pikendatud kümne päeva võrra, mis tuleneb selle kodukorra artiklist 60, artikli 81 lõikest 1 ja artikli 130 lõikest 1. Ta väidab, et Üldkohus oleks pidanud lugema komisjoni poolt 6. märtsil 2023 esitatud vastuvõetamatuse vastuväite vastuvõetamatuks, kuna see esitati hilinenult.

22 Komisjon palub selle väite tagasi lükata.

Euroopa Kohtu hinnang

23 Vaidlustatud kohtumääruse punktist 14 nähtub, et vastavalt Üldkohtu 11. juuli 2018. aasta otsuse menetlusdokumentide e-Curia rakenduse kaudu esitamise ja kättetoimetamise kohta (ELT 2018, L 240, lk 72) artikli 6 teisele lõigule teavitati komisjoni 20. detsembri 2023. aasta e-kirjaga G. Frajese poolt esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduse kättetoimetamisest e-Curia kaudu. Ent nagu komisjon tõendas, taotles ta võimalust tutvuda selle dokumendiga 22. detsembril 2023, mistõttu vastavalt selle otsuse artikli 6 kolmandale lõigule tuleb hagiavaldus lugeda sellele institutsioonile kättetoimetatuks viimati nimetatud kuupäeval.

24 Sellest järeldub, et kahe kuu ja kümne päeva pikkune tähtaeg pärast hagiavalduse kättetoimetamist, mille jooksul komisjon võis Üldkohtu kodukorra artikli 60, artikli 81 lõike 1 ja artikli 130 lõike 1 sätete alusel nende koostoimes esitada vastuvõetamatuse vastuväite, lõppes 4. märtsil 2023. Ent kuna 4. märts 2023 oli laupäev, siis pikenes see tähtaeg Üldkohtu kodukorra artikli 58 lõike 2 alusel kuni esimese järgneva tööpäeva lõpuni, st esmaspäeva, 6. märtsini 2023.

25 Kuna komisjon esitas esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduse vastuvõetamatuse vastuväite 6. märtsil 2023, ei ole G. Frajese väide hilinenult esitamise kohta põhjendatud.

26 Selles olukorras tuleb apellatsioonkaebuse teine väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kolmas väide

27 See väide koosneb kolmest osast. Esimeses väiteosas arvustab apellant vaidlustatud kohtumääruse põhjenduse puudumist ja vastuolulist põhjendust. Teises väiteosas heidab ta Üldkohtule ette, et viimane järeldas ELTL artikli 263 neljandat lõiku rikkudes, et tal puudub põhjendatud huvi. Kolmandas väiteosas heidab ta Üldkohtule ette, et viimane järeldas seda sama sätet rikkudes, et tal puudub õigus esitada hagi.

Kolmanda väite esimene osa

– *Poolte argumendid*

28 Esiteks heidab G. Frajese Üldkohtule ette, et viimane analüüsis küsimust tema võimaliku vaktsineerimiskohustuse olemasolust, kuigi ta ei ole kunagi väitnud, et tal on selline kohustus, et tõendada oma põhjendatud huvi ja õigust esitada hagi.

29 Teiseks väidab ta, et Üldkohus ei analüüsinud tema argumenti, et vaidlusalused otsused panevad kõigile vaktsineerijast arstidele kohustuse hinnata turule viidud ravimeid nende võimalikul väljakirjutamisel.

30 Kolmandaks heidab G. Frajese Üldkohtule ette, et viimane ei selgitanud põhjusi, miks ta lükkas tagasi tema poolt esimeses kohtuastmes põhjendatud huvi tõendamiseks esitatud argumendi, mille kohaselt tähendab valik, mille vaktsineerijast arstid teevad müügiloa saanud ravimite manustamise või manustamata jätmise osas, nende vastutust ja otsest huvi selle vastu, et need ravimid ei tooks patsientidele, kellele neid manustatakse, kaasa raskeid tagajärgi. Ta kinnitab, et selgitas Üldkohtus, ilma et viimane oleks selle kohta konkreetset põhjendust esitanud, et tema vastutus vaktsineerijast arstina – mis on eripärane elukutse – tuleneb otseselt vaidlusalustest otsustest ja nende ravimite pelgast kättesaadavusest liidu territooriumil.

31 Neljandaks väidab G. Frajese, et vaidlustatud kohtumääruse põhjendused on vastuolulised, kuna Üldkohus tõdes selle kohtumääruse punktis 22 ühteaegu ühelt poolt, et vaidlusalused otsused keelavad liikmesriikidel takistada kõnealuste vaktsiinide turuletoomist liidus, ja teiselt poolt, et need otsused ei pane arstidele mingit kohustust neid vaktsiine oma patsientidele välja kirjutada ja manustada.

32 Komisjon palub kolmanda väite esimese osa tagasi lükata.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

33 Esiteks, mis puudutab G. Frajese väidet, et vastupidi sellele, mis nähtub vaidlustatud kohtumääruse punktist 23, ei ole ta kunagi väitnud, et tal oli vaktsineerimiskohustus, siis tuleb see etteheide tulemusetuse tõttu tagasi lükata, kuna juhul, kui see väide peab paika, piirdus Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse selles punktis sellise argumendi tagasilükkamisega, mida ei olnud esitatud.

34 Teiseks, mis puudutab G. Frajese etteheidet, et Üldkohus ei analüüsinud tema argumenti, mille kohaselt pannakse vaidlusaluste otsustega kõigile vaktsineerijast arstidele kohustus hinnata turule viidud ravimeid nende võimalikul väljakirjutamisel, siis tuleb tõdeda, et ka see etteheide tuleb tagasi lükata. Nimelt põhjendas Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktis 24 kohustuslike õiguslike tagajärgede puudumist vaktsineerijast arstide jaoks piisavalt selgelt, kuna ta täpsustas, et „[vaidlusaluste] otsuste ja nende lisade ükski säte ei pane arstidele, kes on valmis kõnealuseid vaktsiine manustama, vastutust või suisa kohustust kontrollida nende ohutust ja tõhusust“, lisades samas, et „ravimite ohutuse ja tõhususe kontrolli tagab EMA, kelle arvamusel [vaidlusalused] otsused käesolevas asjas põhinevad“.

35 Kolmandaks tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei nõua Üldkohtu põhjendamiskohustus, et Üldkohus esitaks ülevaate, milles ta käsitleb ammendavalt ja ühekaupa kõiki menetluspoolte esitatud argumente. Üldkohtu põhjendus võib seega olla tuletatav tingimusel, et see võimaldab huvitatud isikutel mõista Üldkohtu otsuse põhjendusi ja annab Euroopa Kohtule kontrolli tarvis piisavalt teavet. Lisaks on otsuse põhjendamise kohustus oluline vorminõue, mida tuleb eristada põhjenduste sisulise põhjendatuse küsimusest, mis on seotud vaidlusaluse akti sisulise õiguspärasusega (29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Achemos Grupė ja Achema *vs.* komisjon, C-847/19 P, EU:C:2021:343, punktid 61 ja 62 ning seal viidatud kohtupraktika).

36 Vaidlustatud kohtumääruse punktis 25 märkis Üldkohus aga kõigepealt, et vaidlusalused otsused on adresseeritud üksnes kõnealuste vaktsiinide tootjatele ega kehtesta kohustusi füüsilistele isikutele. Seejärel märkis Üldkohus selles punktis, et need otsused ei saa olla G. Frajese võimaliku tsiviil- või isegi kriminaalvastutuse aluseks oma patsientide ees, kuna selle vastutuse tekkimine sõltub konkreetsetest asjaoludest, mis tulenevad patsientide individuaalsest ravist ja on nendest otsustest sõltumatud. Lõpuks märkis Üldkohus selles punktis, et kui G. Frajesel on patsiendi ravimisel kahtlusi kõnealuste vaktsiinide ohutuses või tõhususes, on tal võimalik jätta need vaktsiinid soovitamata või manustamata, ning igal juhul ei teki tema vastutus sellest, et ta ei vaidlustanud kohtus nendele vaktsiinidele antud müügilubasid.

37 Seega nähtub vaidlustatud kohtumääruse punktist 25, et Üldkohus esitas seal selgelt põhjused, miks ta leidis, et vaidlusalused otsused ei mõjuta kuidagi nende vaktsineerijast arstide kohustusi, kelle hulka kuulub ka G. Frajese, ning et tema võimalik vastutus oma patsientide ees ei sõltu nendest otsustest ega ka nende vaktsiinide pelgast kättesaadavusest liidu territooriumil.

38 Sellest põhjendusest ilmneb seega selgelt ja ühemõtteliselt Üldkohtu arutluskäik, mis puudutab G. Frajese põhjendatud huvi puudumist, mistõttu viimasel on võimalik mõista tehtud otsuse põhjendusi ja Euroopa Kohtul teostada kohtulikku kontrolli, ilma et Üldkohus oleks pidanud huvitatud isiku argumenti veelgi sõnaselgemalt tagasi lükkama.

39 Neljandaks ei sisalda vaidlustatud kohtumääruse punkt 22 vastupidi sellele, mida väidab G. Frajese, vastuolulist põhjendust. Nimelt ei ole tähelepanek, et vaidlusalused otsused keelavad liikmesriikidel takistada kõnealuste vaktsiinide turuletoomist liidus, kuidagi vastuolus järeldusega, et need otsused ei pannud arstidele mingit kohustust neid vaktsiine oma patsientidele välja kirjutada ja manustada.

40 Seega tuleb kolmanda väite esimene osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kolmanda väite teine osa

– *Poolte argumendid*

41 Esiteks märgib G. Frajese, et vaidlusaluste otsuste eesmärk on võimaldada kõnealuste vaktsiinide kasutamist liidu territooriumil – järgides otsustes sätestatud nõudeid – ja seega ka nende manustamist. Seega rikkus Üldkohus tema arvates õigusnormi, kui ta tugines G. Frajese põhjendatud huvi välistamiseks asjaolule, et vaktsineerimine ei ole nende otsuste ese, vaid selle võivad otsustada liikmesriigi ametiasutused, kuna sellele asjaolule räägib vastu hindamise ja turuleviimise menetluse tsentraliseeritus liidu tasandil. Lisaks leiab G. Frajese, et kuivõrd vaidlusaluste otsuste lisad nõuavad kõnealuste vaktsiinide manustamiseks arstiretsepti, mille saavad välja kirjutada üksnes vaktsineerijast arstid, siis võivad neil lisadel olla tagajärjed vaktsineerijast arstide jaoks.

42 Teiseks väidab G. Frajese, et Euroopa patsiendiõiguste harta sätted kinnitavad, et vaktsineerijast arstidel on õiguslik, eetiline ja deontoloogiline kohustus anda liidu kodanikele täielikku teavet ravi liigi, sellega kaasnevate ohtude ja võimalike ravialternatiivide kohta.

43 Kolmandaks seisneb otsene eelis, mida G. Frajese vaidlusaluste otsuste ja kõnealuste vaktsiinide müügiloa tühistamisest saaks, selles, et ta vabaneks kohustusest neid vaktsiine hinnata ja vastutusest patsientidel soovimatute kõrvalnähtude ilmnemise korral.

44 G. Frajese järeldab sellest, et Üldkohus eksis, kui otsustas, et tal puudub põhjendatud huvi esitada hagi vaidlusaluste otsuste peale, sest tal puudub konkreetne, tegelik ja aktuaalne huvi nende otsuste tühistamiseks.

45 Komisjon palub kolmanda väite teise osa tagasi lükata.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

46 Oma kolmanda väite esimeses osas väidab G. Frajese, et Üldkohus rikkus õigusnorme, kui ta leidis, et G. Frajese ei ole tõendanud, et tal on põhjendatud huvi nõuda vaidlusaluste otsuste tühistamist.

47 Esiteks tuleb märkida, et nagu Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktides 16 ja 17 meenutas, on põhjendatud huvi Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt iga kohtule esitatava hagi puhul peamine ja esimene tingimus. Füüsilise või juriidilise isiku esitatud tühistamishagi on seega vastuvõetav üksnes siis, kui hagejal on huvi vaidlustatud akti tühistamise suhtes. Hageja põhjendatud huvi eeldab, et vaidlustatud akti tühistamine võib iseenesest tekitada õiguslikke tagajärgi ja et hagi tulemusel võib selle esitanud isik seega saada kasu; lisaks peab hageja tõendama, et huvi vaidlustatud akti tühistamise vastu on tekkinud ja olemasolev. Lisaks peab hageja tõendama oma põhjendatud huvi olemasolu. Ta peab eelkõige tõendama, et tal on isiklik

huvi vaidlustatud akti tühistamise suhtes. See huvi peab olema tekkinud ja olemasolev ning selle olemasolu tuleb hinnata selle päeva seisuga, mil hagi esitati (vt selle kohta 17. septembri 2015. aasta kohtuotsus Mory jt *vs.* komisjon, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punktid 55–58 ning seal viidatud kohtupraktika).

48 Üldkohus analüüsis vaidlustatud kohtumääruse punktides 21–24 õigustatult vaidlusaluste otsuste sisu ja ulatust, võttes eeskätt arvesse nende adressaate, kelleks on Moderna ja BioNTech, ning vastutust ja kohustusi, mis võivad nendest otsustest tuleneda vaktsineerijast arstidele, sealhulgas G. Frajesele; ta jõudis selle tulemusel kohtumääruse punktides 25, 26 ja 28 järeldusele, et nende otsuste tühistamisega ei saa kaasneda mingit kasu G. Frajesele, mistõttu viimasel puudub seoses nende otsustega põhjendatud huvi.

49 Vastupidi sellele, mida väidab G. Frajese, ei tulene asjaolust, et vaidlusaluste otsustega anti kõnealustele vaktsiinidele müügiload, mis võimaldavad nende omanikel need vaktsiinid igas liikmesriigis turule viia, et need otsused kohustavad arste neid vaktsiine oma patsientidele välja kirjutama ja neid manustama. Sellega seoses on Euroopa Kohus juba otsustanud, et kuigi vaktsiinile müügiloa andmine on eeltingimus, mis peab olema täidetud, et selle omanik saaks vaktsiini igas liikmesriigis turule viia, ei too see müügiluba patsientidele ega vaktsineerijast arstidele põhimõtteliselt kaasa mingeid kohustusi (vt selle kohta 13. juuli 2023. aasta kohtuotsus Azienda Ospedale-Università di Padova, C-765/21, EU:C:2023:566, punktid 36 ja 42).

50 Vaidlusaluste otsuste lisadest tuleneb küll, et kõnealuste vaktsiinide manustamiseks on vaja arstiretsepti, kuid vastupidi sellele, mida väidab G. Frajese, ei tekita see asjaolu vaktsineerijast arstile vahetult kohustust ega vastutust.

51 G. Frajese ei esita seega ühtegi tõendit, millest nähtuks, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta otsustas vaidlustatud kohtumääruse punktides 22 ja 23, et vaidlusalused otsused ei pane arstidele mingit ülesannet ega kohustust manustada kõnealuseid vaktsiine oma patsientidele ning et sellise kohustuse õiguslik alus saab olla üksnes asjaomase liikmesriigi õiguses.

52 Teiseks ei ole G. Frajese tõendanud, kuidas mõjutaks vaidlusaluste otsuste tühistamine tema kohustust teavitada patsiente ravi liigist, sellega kaasnevatest ohtudest ja võimalikest ravialternatiividest. Nimelt puudub sellisel teavitamise kohustusel igasugune seos nende otsuste sisuga, mis ei näe selles küsimuses midagi ette. Seega ei ole põhjendatud G. Frajese väide, et Üldkohus oleks pidanud võtma seda teavitamise kohustust arvesse ning sellest tulenevalt tuvastama, et tal on põhjendatud huvi.

53 Kolmandaks ei tõenda G. Frajese ühelt poolt, miks on ekslikud vaidlustatud kohtumääruse punktis 24 esitatud väide, et „[vaidlusaluste] otsuste ja nende lisade ükski säte ei pane arstidele, kes on valmis kõnealuseid vaktsiine manustama, vastutust või suisa kohustust kontrollida nende ohutust ja tõhusust“, ning samas punktis 24 tehtud järeldus, mille kohaselt tagab nende vaktsiinide ohutuse ja tõhususe kontrolli EMA, kelle arvamusel need otsused põhinevad. Järelikult ei saa G. Frajese väita, et Üldkohus oleks pidanud tunnistama, et vaidlusaluste otsuste tühistamine vabastaks ta kohustusest neid vaktsiine hinnata.

54 Teiselt poolt, mis puudutab G. Frajese väidetavat vastutust soovimatute kõrvalnähtude ilmnemise eest patsientidel, siis ei selgita ta, miks on ekslik vaidlustatud kohtumääruse punktis 25 esitatud väide, et arsti vastutus oma patsientide ees sõltub konkreetsetest asjaoludest, mis tulenevad

patsientide individuaalsest ravist ja on vaidlusalustest otsustest sõltumatud. Seega ei saa G. Frajese väita, et Üldkohus oleks pidanud tunnistama, et nende otsuste tühistamine vabastaks ta vastutusest juhul, kui tema patsientidel ilmneb soovimatuid kõrvalnähte.

55 Seetõttu tuleb kolmanda väite teine osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kolmanda väite kolmas osa

– *Poolte argumendid*

56 Vaidlustamaks vaidlustatud kohtumääruse põhjendusi, mis käsitlevad tema õiguse esitada hagi puudumist, väidab G. Frajese esiteks, et Üldkohus eksis, kui leidis, et ta ei vasta kahele kumulatiivsele kriteeriumile, mis peavad olema täidetud selleks, et teda saaks pidada vaidlusalustest otsustest ELTL artikli 263 neljanda lõigu tähenduses otseselt puudutatuks. Huvitatud isik on seisukohal, et kuna kõnealuste vaktsiinide tarnimise ja turustamise menetlus tsentraliseeriti liidu tasandil ning vaidlusalused otsused kujutavad endast kogu liidu territooriumil loa saanud toodete müügi vajalikku ja piisavat tingimust, ilma et liikmesriigi ametiasutused oleksid kohustatud kehtestama vahenorme, oleks Üldkohus pidanud tuvastama, et need otsused puudutavad teda otseselt.

57 Teiseks väidab G. Frajese, et Üldkohus eksis, kui ei tunnistanud, et ta vastab kriteeriumidele, mis on nõutavad selleks, et teda saaks pidada vaidlusalustest otsustest isiklikult puudutatuks ELTL artikli 263 neljanda lõigu tähenduses. Ta väidab, et Üldkohus oleks pidanud tuvastama, et tema kuulumisest vaktsineerimisega tegelevate arstide piiratud ringi piisab tema individualiseerimiseks ning et teda tuleb pidada vaidlusaluste otsuste adressaadiks, mille füüsilise täitmise ta tagab, soovitades ja manustades kõnealuseid vaktsiine oma patsientidele või soovitades patsientidel need manustamata jätta. Igal juhul on tingimus, mille kohaselt hageja peab olema isiklikult puudutatud aktist, mille tühistamist taotletakse, käesoleval juhul täidetud, kuna vaidlusalused otsused puudutavad teda teatavate talle ainuomaste tunnuste ja faktilise olukorra tõttu, mis eristab teda kõigist teistest isikutest.

58 Kolmandaks väidab G. Frajese 6. novembri 2018. aasta kohtuotsuse Scuola Elementare Maria Montessori *vs.* komisjon, komisjon *vs.* Scuola Elementare Maria Montessori ja komisjon *vs.* Ferracci (C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873) punktile 58 viidates ühelt poolt, et kui halduse üldakt mõjutab otseselt füüsilise või juriidilise isiku õiguslikku olukorda, vajamata selleks rakendusmeetmeid, võib isik jääda tõhusast kohtulikust kaitsest ilma, kui tal puudub võimalus esitada hagi liidu kohtule, et vaidlustada halduse üldakti õiguspärasus, ning teiselt poolt, et hagiavaldus, mille ta Üldkohtule esitas, oli ainus õiguskaitsevahend, mida ta sai kasutada.

59 Komisjon palub kolmanda väite kolmanda osa tagasi lükata.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

60 Vaatamata sellele, et ta tuvastas, et G. Frajesel puudub põhjendatud huvi, ning sellele, et hageja põhjendatud huvi tingimus ja hageja õiguse esitada hagi tingimus on kumulatiivsed (vt selle kohta 17. septembri 2015. aasta kohtuotsus Mory jt *vs.* komisjon, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 62 ja seal viidatud kohtupraktika), märkis Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktis 29, et ta pidas vajalikuks analüüsida G. Frajese õiguse esitada hagi olemasolu.

61 Sellega seoses tuleb meenutada, et füüsilise või juriidilise isiku õigus esitada hagi ELTL artikli 263 neljanda lõigu alusel akti peale, mille adressaat ta ei ole, saab esineda vaid kahel juhul. Ühelt poolt saab tühistamishagi esitada vaid tingimusel, et asjaomane akt puudutab seda isikut otseselt ja isiklikult. Teiselt poolt saab selline isik esitada hagi sellise halduse üldakti peale, mis ei vaja rakendusmeetmeid, üksnes siis, kui see puudutab teda otseselt (17. septembri 2015. aasta kohtuotsus Mory jt *vs.* komisjon, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika).

62 Samuti tuleneb kohtupraktikast, et kui füüsiline või juriidiline isik esitab tühistamishagi akti peale, mille adressaat ta ei ole, kattub nõue, et vaidlustatud meetme kohustuslikud õiguslikud tagajärjed peavad mõjutama hageja huve, tuues kaasa selge muutuse tema õiguslikus seisundis, tingimustega, mis on ette nähtud ELTL artikli 263 neljandas lõigus ja mis käsitlevad hagi esitamise õigust (vt selle kohta 13. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus Deutsche Post ja Saksamaa *vs.* komisjon, C-463/10 P ja C-475/10 P, EU:C:2011:656, punkt 38).

63 Neid sissejuhatavaid kaalutlusi arvestades tuleb analüüsida argumente, mille G. Frajese esitas oma kolmanda väite kolmanda osa põhistamiseks.

64 Esimesena, mis puudutab Üldkohtu hinnangut, et vaidlusalused otsused ei puuduta hagejat otseselt, siis tuleb märkida, et vastavalt Euroopa Kohtu praktikale meenutas Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktis 30, et selleks, et isikut saaks pidada ELTL artikli 263 neljanda lõigu tähenduses meetmest otseselt puudutatuks, peab vaidlustatud meede mõjutama vahetult isiku õiguslikku olukorda ega tohi jätta seda rakendama kohustatud adressaatidele mingit kaalutlusõigust – akti rakendamine peab olema puhtautomaatne ja tulenema vaid liidu õigusnormidest, ilma et kohaldataks muid vahenorme (13. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus Deutsche Post ja Saksamaa *vs.* komisjon, C-463/10 P ja C-475/10 P, EU:C:2011:656, punkt 66 ja seal viidatud kohtupraktika).

65 Esimese tingimusega seoses märkis Üldkohus Euroopa Kohtu praktikaga kooskõlas vaidlustatud kohtumääruse punktis 31, et asjaomane meede peab mõjutama vahetult selle füüsilise või juriidilise isiku õiguslikku olukorda, kes kavatseb esitada hagi ELTL artikli 263 neljanda lõigu alusel, ning et seda tingimust tuleb hinnata ainult meetme õiguslikke tagajärgi arvesse võttes (3. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Région de Bruxelles-Capitale *vs.* komisjon, C-352/19 P, EU:C:2020:978, punkt 64).

66 Sellega seoses tõdes Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktides 32–34, et vaidlusalused otsused ei mõjuta kuidagi G. Frajese õiguslikku olukorda, sest need ei pane talle mingit kohustust manustada kõnealuseid vaktsiine oma patsientidele ega kontrollida ise nende ohutust ja tõhusust, lisades samas, et isegi kui eeldada, et arstidel on kohustus manustada neid vaktsiine Itaalia või liidu õiguse alusel, ei oleks tegemist vaidlusalustest otsustest tulenevate õiguslike tagajärgedega, vaid kas liikmesriigi või liidu tasandil muude meetmete vastuvõtmise tagajärjega.

67 Mis puudutab teist tingimust, siis märkis Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktis 35, et vaidlusalused otsused piirduvad kõnealustele vaktsiinidele müügiloa andmisega, ilma et liikmesriikide ametiasutused oleksid nende otsuste adressaadid, ning et sellest tuleneb, et viimastel on täielik kaalutlusõigus küsimuses, kas kohustada arste neid ravimeid kasutama, vajaduse korral sunnimeetmete abil.

68 Üldkohus leidis vaidlustatud kohtumääruse punktis 36 neist asjaoludest lähtuvalt, et tingimused, mis peavad olema täidetud selleks, et G. Frajeset peetaks vaidlusalustest otsustest otseselt puudutatuks, ei ole täidetud.

69 Väitmaks, et Üldkohus oleks pidanud tunnistama, et vaidlusalused otsused puudutavad teda otseselt ELTL artikli 263 neljanda lõigu tähenduses, piirdub G. Frajese ühelt poolt üldsõnaliselt kinnitusega, et tingimus, mis peab olema täidetud selleks, et teda peetaks otseselt puudutatuks, on käesolevas asjas täidetud, ilma et ta seaks kahtluse alla Üldkohtu arutluskäiku, mille alusel viimane järeldas, et need otsused ei mõjuta vahetult tema õiguslikku olukorda.

70 Mis puudutab teist tingimust, mis peab olema täidetud selleks, et teda peetaks otseselt puudutatuks, siis tugineb G. Frajese teiselt poolt asjatult sellele, et riigisisestel asutustel puudub vaktsiinide tsentraliseeritud ostumenetluses kaalutlusruum, sest vaidlusalused otsused ei puuduta mitte kõnealuste vaktsiinide ostmist, vaid kahele ravimiettevõtjale antud müügilubasid, mis võimaldavad neid vaktsiine turustada.

71 Sellest tuleneb, et G. Frajese ei tõenda, et Üldkohus rikkus õigusnorme järeldusega, et vaidlusalused otsused ei puuduta teda otseselt.

72 Teisena, mis puudutab Üldkohtu hinnangut selle kohta, et vaidlusalused otsused ei puuduta hagejat isiklikult, siis tuleb märkida, et huvitatud isik ei esita ühtegi argumenti, mis tõendaks, et on ekslikud Üldkohtu järeldused vaidlustatud kohtumääruse punktides 39 ja 41, mille kohaselt „[p]elgast väitest, et hageja kuulub kodanike vaktsineerimisega tegelevate arstide piiratud ringi, ei piisa selleks, et teda individualiseerida või eristada kõigist teistest tervishoiusektoris tegutsevatest kutseala esindajatest“, ning „ei saa asuda seisukohale, et [vaidlusalused] otsused puudutavad hagejat või tema patsiente teatavate neile ainuomaste tunnuste või faktilise olukorra tõttu, mis eristab neid kõigist teistest isikutest ja individualiseerib nad seetõttu sarnaselt adressaadiga“.

73 Lisaks, mis puudutab G. Frajese väidet, et teda tuleb pidada vaidlusaluste otsuste adressaadiks, siis piisab, kui märkida, et G. Frajese ei selgita, miks on ekslik vaidlustatud kohtumääruse punktis 21 esitatud Üldkohtu järeldus, et Moderna ja BioNTech on nende otsuste ainsad adressaadid.

74 Kolmandana tuleb seoses ühelt poolt G. Frajese argumendiga, et vajadus tagada tõhus kohtulik kaitse tähendab, et füüsilisel või juriidilisel isikul peab olema võimalik vaidlustada halduse üldakt, mis mõjutab rakendusmeetmeid vajamata otseselt tema õiguslikku olukorda, märkida, et Üldkohus leidis vaidlustatud kohtumääruse punktides 42–44, et vaidlustatud otsuseid ei saa pidada halduse üldaktideks. Apellatsioonkaebus ei sisalda aga ühtegi väidet, mis seletaks, miks on selle Üldkohtu järelduse puhul rikutud õigusnorme.

75 Mis puudutab teiselt poolt G. Frajese väidet, et esimeses kohtuastmes esitatud hagi oli ainus õiguskaitsevahend, mida ta sai kasutada, siis piisab, kui juhtida tähelepanu asjaolule, et nagu Üldkohus vaidlustatud kohtumääruse punktides 45 ja 46 õigustatult meenutas, on füüsilistel ja juriidilistel isikutel, kes ei saa tühistamishagi vastuvõetavuse tingimuste tõttu liidu akte vahetult vaidlustada, õigus vaidlustada liikmesriigi kohtus liikmesriikide poolt nende aktidega seoses võetud meetmed, tuginedes liidu aktide tühisusele ning paludes liikmesriigi kohtul esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse mehhanismi kaudu ELTL artikli 267 alusel küsimus nende aktide kehtivuse kohta.

76 Järelikult tuleb kolmanda väite kolmas osa ja seega kolmas väide tervikuna põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Neljas väide

Poolte argumendid

77 Oma neljandas väites märgib G. Frajese, et Üldkohus leidis vaidlustatud kohtumääruse punktis 46 ekslikult, et sellistel füüsilistel ja juriidilistel isikutel nagu tema, kes ei saa tühistamishagi vastuvõetavuse tingimuste tõttu liidu õigusakte vahetult vaidlustada, on õigus vaidlustada liikmesriigi kohtus meetmed, mille liikmesriigid on nende aktidega seoses võtnud, viidates viimaste kehtetusele ja ajendades liikmesriigi kohtuid esitama Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel eelotsuse küsimused nende aktide kehtivuse kohta.

78 Ta väidab, et liikmesriigi kohtuid ei ole võimalik „ajendada“ esitama Euroopa Kohtule eelotsuse küsimusi komisjoni aktide kehtivuse kohta, kuna vastav õigus on eranditult hõlmatud asja sisuliselt arutavate kohtute pädevusega, ning et järelikult ei ole liikmesriikide kohtute võimalus pöörduda Euroopa Kohtu poole piisav vahend, et tagada nende kodanike kaitseõigused, kes kannatavad komisjoni aktidest tulenevate kahjulike tagajärgede all.

79 Seega leiab G. Frajese, et kuna ELTL artiklis 263 ette nähtud hagi oli ainus õiguskaitsevahend, mida ta sai kasutada, jättis Üldkohus ta täielikult ilma tõhusast kohtulikust kaitsest, kuna jättis tema hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, rikkudes sellega harta artiklit 47.

80 Komisjon palub selle väite tagasi lükata.

Euroopa Kohtu hinnang

81 Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa harta artiklis 47 sätestatud õigus tõhusale kohtulikule kaitsele viia selleni, et jäetakse kohaldamata tühistamishagi vastuvõetavuse tingimused, mis on sõnaselgelt ette nähtud ELTL artikli 263 neljandas lõigus (vt selle kohta 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Inuit Tapiriit Kanatami jt *vs.* parlament ja nõukogu, C-583/11 P, EU:C:2013:625, punktid 97 ja 98 ning seal viidatud kohtupraktika).

82 Seega ei ole põhjendatud G. Frajese väide, et Üldkohus oleks pidanud pärast seda, kui ta oli tuvastanud, et tema tühistamishagi vastuvõetavuse tingimused ei olnud käesoleval juhul täidetud, siiski tegema harta artikli 47 alusel selle hagi kohta sisulise otsuse.

83 Mis puudutab argumenti, et G. Frajese ei saa sundida liikmesriigi kohut esitama Euroopa Kohtule eelotsusetaotlust, siis tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et kehtivuse küsimuses esitatav eelotsusetaotlus on samamoodi nagu tühistamishagi liidu aktide seaduslikkuse kontrolli vahend, ning kui liikmesriigi kohus peab põhjendatuks üht või mitut liidu akti kehtetust puudutavat väidet, mille on esitanud pooled või mille on vajaduse korral tõstatanud kohus ise, tuleb tal menetlus peatada ja esitada kehtivuse hindamiseks eelotsusetaotlus Euroopa Kohtule, kes on ainsana pädev tuvastama liidu aktide kehtetust (vt selle kohta 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Inuit Tapiriit Kanatami jt *vs.* parlament ja nõukogu, C-583/11 P, EU:C:2013:625, punktid 95 ja 96 ning seal viidatud kohtupraktika).

84 Sellega seoses tuleb sarnaselt komisjoniga lisada, et süsteemist, mis on loodud ELTL artikliga 267, arvestades harta artikli 47 teist lõiku, tuleneb, et kui liikmesriigi kohus, kelle otsuste peale ei saa riigisisese õiguse järgi edasi kaevata, leiab, et ta on vabastatud ELTL artikli 267 kolmandas lõigus ette nähtud kohustusest esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus, siis peab tema tehtava otsuse

põhjendustest nähtuma kas see, et üleskerkinud liidu õiguse tõlgendamise küsimus ei ole kohtuasja lahendamiseks asjakohane; see, et asjaomase liidu õigusnormi tõlgendus põhineb Euroopa Kohtu praktikal, või – kui sellist kohtupraktikat ei ole – see, et liidu õiguse tõlgendus on viimase astmena asja lahendavale liikmesriigi kohtule niivõrd ilmselge, et puudub mis tahes põhjendatud kahtlus (6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, punkt 51). Lisaks võib hageja nõuda eelotsusetaotluse esitamise kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist kohtupraktikas ette nähtud tingimustel ning nõuda ka seda, et komisjon algataks rikkumismenetluse asjaomase liikmesriigi poolt eelotsusetaotluse esitamise kohustuse rikkumise kohta (vt selle kohta 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Randstad Italia, C-497/20, EU:C:2021:1037, punktid 79 ja 80 ning seal viidatud kohtupraktika).

85 Järelikult ei ole põhjendatud G. Frajese väide, et tema hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata jätmine jättis ta ilma õigusest tõhusale kohtulikule kaitsele, rikkudes sellega harta artiklit 47.

86 Neil asjaoludel tuleb neljas väide tagasi lükata.

87 Kuna käesoleva apellatsioonkaebuse ühegi väitega ei saa nõustuda, tuleb apellatsioonkaebus tervikuna rahuldamata jätta.

Kohtukulud

88 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõige 2 näeb ette, et kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu, siis otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotuse. Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuste suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud.

89 Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja G. Frajese on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb viimase kohtukulud jätta tema enda kanda ja mõista temalt välja komisjoni kohtukulud.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

1. **Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.**

2. **Jätta Giovanni Frajese kohtukulud tema enda kanda ja mõista temalt välja Euroopa Komisjoni kohtukulud.**

Allkirjad